

Հովհաննես Թումանյան

Անբախտ վաճառականներ

Մի օր Չրդջիկն ու Ճայն եկան
Թե՛ ե՛կ դառնանք վաճառական:
Ասին ու խելք խելքի տըվին,
Հավան կացան, պայման դրին.

Բայց՝ արի տես... որ փող չունեն:
Շատ միտք արին, թե ինչ անեն,
Վերջը եկան Փրշի մոտը,
Ընկան նրբա ձեռն ու ոտը,
Ու մուրհակով,

Շահով, կարգով,
Փող վեր առան բավականին,
Ինչքան պետք էր իրենց բանին:

Չիղջը մընաց, տրնպահ դառավ,
Ճայր բոլոր փողերն առավ,

Առավ, նրստեց նավի միջին,
Հասավ Մըսըր, Չինումաչին,
Ֆարս, Հընդրատան,
Արաբրատան...
Է՛լ թանկագին քիրմանի շալ,

Է՛լ մարգարիտ, զըմբուխտ ու լալ,
Հընդու խուրմա, փըստա, բադամ,
Եվ... ո՛ր մեկի անունը տամ.
Ինչ որ տեսավ, աչքը սիրեց,
Առատ-առատ նավը լըցրեց.

Նավը լըցրեց հագար բարով
Ու ետ՝ եկած ճանապարհով
Ուրախ-ուրախ տուն էր գալի:
Ճամփին ծովում սարսափելի
Ալեկոծում, մըրրիկ ելավ,

Չարկեց, տարավ ապրանք ու նավ:
Միայն սովդաքյար ճայը էնօր
Ագատվեցավ մերկ ու տըկլոր:
Ագատվեցավ փառք իր ասծուն,
Բայց ի՞նչ սըրտով խեղճը գա տուն.

Գա՛ ի՞նչ ասի պարտքատերին,
Ո՞նց երևա իր ընկերին...
Ընկերն էնտեղ՝ դուռը կըտրած,
Աչքը ճամփին, վիզը ծըռած,
Համբում է օրն օրի վըրա,

Թե՛ մեր ճայը երբ պիտի գա...
Երկար նայեց,
Ճամփեն պահեց,
Շատ լավ ու վատ երազ տեսավ,
Մինչև պարտքի օրը հասավ,

Ու՛ մուրհակի թուղթը ձեռին,
Փուշը տընկվեց կըտեր ծերին.
Է՛յ, բարեկամ, ի՞նչ բանի եք.
Էլ չեք ասում, թե պարտք ունեք...

Գործ բռնեցիք, հորս ողորմի,

Ետ տվեք դե փողըս հիմի:
Թողթ եք տրվել՝ վախտ իմացեք,
Ամոթ, աբուտ, ահ ունեցեք...
Թալան հո չի՞... մեղք եմ ես էլ...
Ախպե՛ր, էսպես բա՞ն եք տեսել.

Ոսկի տա մարդ իրեն ձեռով,
Չըկարենա առնի գոռո՞վ...
Սրանից հետո դե արի դու
Ու ձեռ մեկնի աղքատ մարդու...
Գոռգոռում էր ողջ թառակում,

Հայիոյում էր, խայտառակում.
Ամեն մարդ էլ, ով որ լըսում,
Հենց մի բերան էն էր ասում.
Ա՛յ ամոթ ձեզ, Չըղջիկ ու Ճայ,
Ի՛նչ ենք լըսում. վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ,

Անունները վաճառական,
Ու էս տեսակ խայտառակ բա՞ն...
Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ,
Չըղջիկ ու Ճայ...
Չըղջիկն էսպես միշտ լըսելիս

Միրտը բերնով դուրս էր գալիս:
Բարկանում էր իրեն մըտքում,
Անիծում էր, չըքում, թըքում.
Ա՛յ քու տունը քանդվի, ա՛ Ճայ,
Ա՛յ դու դառնաս գըրողի փայ,

Էս ի՞նչ բան էր, որ դու արիիր,
Գլուխս էս ի՞նչ փորձանք բերիր...

Ու խընդրում էր ամեն անգամ,
Մի նեղանար, Փուշ բարեկամ,
Շատ ես կացել,

Կա՛ց մի քիչ էլ.
Թուղթ ըստացա երեկ ճայից,
Թե՛ դուրս եկա Արաբիայից.
Որտեղ որ է՝ շուտով կըգա,
Դեռ մի բան էլ ավել կըտա...

Ես չեմ ուզում ավելն, ախպեր,
Կանխիկ համրած իմ փողը բեր.
Շահ եք գըրել,
Վախտ եք դըրել.
Ինչ գըրած ա, էն եմ ասում,

Ձեզնից ավել բան չեմ ուզում:
Չէ՛, աղա Փուշ,
Թե վաղ, թե ուշ,
Փողն իր կարգին, շահն իր կարգին,
Իսկ պատիվը... ես իմ հոգին...

Ես հույս ունեմ... ասենք պարտք ենք...
Բայց չէ՞ ախար մենք էլ մարդ ենք...
Չէ՛, քու արածն ով մոռանա,
Իր աստվածն էլ նա կուրանա...

Խեղճը էսպես լեզու ածավ,

Շատ հույս տըվավ, շատ խոստացավ,
Շատ սուտ ասավ պարտքատերին,
Շատ ըսպասեց իր ընկերին.
Բայց ընկերը չըկա՛, չըկա՛:
Էս ի՛նչ ցավ էր, աստված վըկա.

Ի՛նչ իմ բանն էր՝ սրտա մեջը,
Որ խայտառակ լինեմ վերջը...
Ի՞նչպես պրրծնեմ էս կրրակից,
Էս ահագին պարտքի տակից.
Էլ ի՞նչ ասեմ,

Ո՞նց ըսպասեմ.
Նա ե՞րբ կրգա, ի՞նչ իմանամ,
Ո՞ր ջուրն ընկնեմ... ո՞ւմ մոտ գրնամ...
Շատ միտք առավ,
Դեռ դեն թրոավ,

Ինչ որ ուներ տանը, հագին,
Ողջ հավաքեց, տըվավ պարտքին,
Ցիփ մերկացավ,
Էլ չըպրրծավ:
Վերջը տեսավ, որ ճար չեղավ,

Թներ առավ, ինքն էլ փախավ,
Փախավ, կորավ, որ էլ էնպես,
Դատարկ, սընանկ ու սներես,
Ոչ պատահի պարտքատերին,
Ոչ երևա լույս աշխարհին:

Այնուհետև իր նամուսից,
Չըղջիկը՝ մերկ, փախած լուսից,
Ցերեկները դես-դեն թաքչում,
Գիշերն է միշտ սըթնում թըռչում,
Որ չերևա իր թայ-թուշին,

Ոչ պարտքատեր աղա-Փուշին:
Ճայն էլ ծովում,

Ճրշում, ծրվում,
Ջուրն է մըտնում,
Դուրս է պըրծնում,

Թնին տալիս,
Ման է գալիս,
Թե մի գուցե բախտը բանի,
Կորուստն էլ ետ ջրից հանի:
Իսկ Փուշն, արդեն հույսը հատած,

Ճանկ ու աստամ սուր պատրաստած,
Կողքովն ով որ անց է կենում՝
Քաշում է փեշն ու հարցընում,
Թե չե՞ն տեսել մեկն ու մեկին,
Էն լիրբ ճային կամ Չըղջիկին.

Ու էն օրից մինչև օրս էլ
Մեկը մեկին դեռ չեն տեսել:

1886